

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ ΜΕΛΙΤΩΝΟΣ

.....

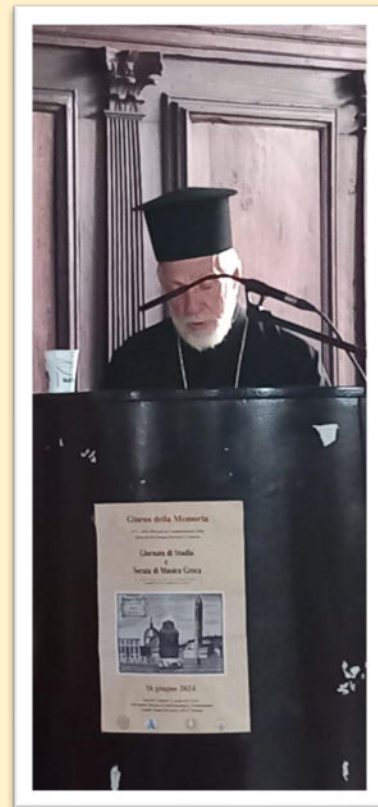
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΙΔΑ ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ 450 ΕΤΩΝ
ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΒΕΝΕΤΙΑΣ
(Βενετία, 16 Ιουνίου 2024)

Ἑλληνική Κοινότης ἐν Βενετία:

Μαρτυρία ἐκκλησιαστικῆς καὶ παιδευτικῆς προσφορᾶς

Ἐν συγκινήσει καὶ συντριβῇ καρδίας, ἀλλὰ καὶ ἐν χαρᾷ καὶ εὐφροσύνῃ ἔναντι τοῦ ἐκτυλισσομένου ἐνώπιον τῆς ἱστορίας καὶ ἐνώπιον τῶν πηλίνων ὀφθαλμῶν μας «δράματος» τῆς ἐπὶ 450 ἔτη λειτουργίας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας, σᾶς μεταφέρω τὸν πατρικὸν καὶ συγχρόνως συγχαρητήριον χαιρετισμὸν ἐπαίνου καὶ εὐχῶν τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κυρίου Βαρθολομαίου καὶ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν κανονικὴν κληρουχίαν τῆς ὁποίας ἀνήκει καὶ ὑπάγεται καὶ τό «Σταυροπήγιον» τοῦτο, ὁ Ἱερός Ναός, καὶ τό Φλαγγιανόν Φροντιστήριον καὶ ἡ συνέχεια αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1951 καὶ ἐξῆς, ἦτοι τό Ἴνστιτοῦτον Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν, καὶ βεβαίως καὶ πρωτίστως ἡ Ἀδελφότης ἢ Κοινότης σας, ἡ ἀριθμοῦσα ζωὴν καὶ μαρτυρίαν προσφορᾶς πέντε καὶ πλέον αἰῶνων.

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ, ἀδελφοί καὶ πατέρες, Σεβασμιώτατε καὶ φίλτατε ἀδελφέ ἅγιε Ἰταλίας κύριε Πολύκαρπε, ὁ καθ' ἡμέραν κενούμενος ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου σου, Θεοφιλέστατε ἅγιε Κρατείας, Ἐξοχωτάτη κυρία Πρέσβυ τῆς Ἑλλάδος, Ἐντιμότατε κύριε Πρόεδρε τῆς Κοινότητος Βενετίας,

Ἐλλογιμώτατοι Καθηγηταί καί πᾶσα παροῦσα κατά τήν ἐπιστημονικήν ταύτην Ἡμερίδα ψυχή.

Συγκεντρώθημεν διά νά τιμήσωμεν καί νά ἀξιολογήσωμεν σεῖς ἐπιστημονικῶς, καί ἡμεῖς οἱ ἐκ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου ἐκκλησιαστικῶς, τήν σημασίαν μιᾶς ἐπετείου τῆς ἐνταῦθα παρουσίας καί ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου εὐσεβοῦς Γένους, ἡ ὁποία ἔγκειται κυρίως εἰς τό ὅτι διετήρει «ἀνοικτόν τόν δίαυλον τῆς ἐπικοινωνίας μέ τήν Δύσιν καί τήν παιδείαν τῆς Εὐρώπης», κατά τήν ἐκτίμησιν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Πασχάλη Κιτρομηλίδη.

Μεγίστης σημασίας ὑπῆρξε καί ἡ λειτουργία τῶν Ἑλληνικῶν Τυπογραφείων ἐν Βενετία, εἰς τά ὁποῖα ἐπί αἰῶνας ἐξεδίδοντο τύποις ἅπαντα σχεδόν τά Ἑλληνικά βιβλία, ἰδίως τά ἐκκλησιαστικά, ἀλλά καί ἡ ὅλη κοσμική γραμματεία, ὅπως ἐπί παραδείγματι τά κείμενα τῆς Κρητικῆς λογοτεχνίας, κλπ.

Ἡ Βενετία ὑπῆρξεν ὡσαύτως ἡ πηγή ὄχι μόνον ἐνισχύσεως, ἀλλά καί συντηρήσεως τῆς παιδείας τοῦ ὑποδούλου τότε Γένους. Ὑπῆρξε κέντρον παραγωγῆς τῆς Μεταβυζαντινῆς τέχνης μέ δημιουργούς τούς Δομήνικον Θεοτοκόπουλον, Μιχαήλ Δαμασκηνόν, Ἰωάννην Κύπριον καί ἄλλους μεγάλους ζωγράφους, ὡς τεκμηριώνει ἐπιστημονικῶς ἡ Ὁμότιμος Καθηγήτρια τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Μαρία Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου ἐν εὐφήμες γνωστῷ πονήματί της.

Ἡ Βενετία, πόλις τῶν γραμμάτων καί τῶν τεχνῶν, ἀρρήκτως συνδεδεμένη μέ τό Οἰκουμενικόν μας Πατριαρχεῖον, μέ τό Βυζάντιον καί τήν πολιτιστικήν μας κληρονομία, ἀποτελεῖ τήν πρώτην ὀργανωμένην ἐκκλησιαστικήν Κοινότητα ἢ Ἀδελφότητα, ἡ ὁποία ἰδρύθη ἐν Δυτικῇ Εὐρώπῃ καί ὡς ἐκ τούτου σημεῖον ἀναφορᾶς τῆς ὀργανώσεως τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τῆς Διασπορᾶς.

Ἄς μή λησμονῆται ὅτι τό σύνολον σχεδόν τοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ ἐν Βενετία προήρχετο ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, ἐποικμαίνετο δέ ἐπί πολλούς αἰῶνας ὑπό προκατόχων τῆς ταπεινότητός μου ἀοιδίμων Μητροπολιτῶν Φιλαδελφείας.

Ἄς ἀναφερθῆ καί κατά τήν ἱστορικήν ἐπέτειον ταύτην τό ὄνομα τοῦ κλεινοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γαβριήλ Σεβήρου (1577-1616), τῆς μεγάλης ταύτης μορφῆς, ἡ ὁποία μετ' ἀκραίφνοῦς Ὁρθοδόξου πίστεως, διπλωματικῆς θεωρήσεως καί ἀντιμετωπίσεως τῶν ποικίλων ὑποθέσεων, ὑπομονῆς, καρτερίας καί ἀντοχῆς, καθιέρωσε τήν Ὁρθοδοξίαν ἐν Βενετία καί διά τοῦ κύρους καί τῶν προσόντων του ἀντιμετώπισε διαφορᾶς καί προβλήματα ἐν ταῖς σχέσεσι μεταξύ ὁμογενῶν τῆς Βενετίας, τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας καί τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν.

Μακρά σειρά κληρικῶν διηκόνησαν ἐν Βενετία πρό τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Ἱεροῦ μας Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ὁ Μιχαήλ τοῦ ποτέ Κοσμᾶ, ὁ Ἀσάνης ἢ Ἀρσένης, ὁ Ἰωάννης καί ὁ Ἀκάκιος, κατά τό πρῶτον ἡμισυ τοῦ 15^{ου} αἰῶνος· ὁ Γεώργιος Τριβίζος καί ὁ Ἰωάννης Ρῶσος, ἐκ Κρήτης, γνωστοί κωδικογράφοι, κατά τό δεύτερον ἡμισυ τοῦ ἰδίου αἰῶνος· οἱ λόγιοι καί συγγραφεῖς μακαριστοί Ἰωαννίκιος Καρτᾶνος, Ἀρσένιος Ἀποστόλης καί Νικόλαος Μαλαξός· καί ὁ ἐφημέριος τοῦ Ναοῦ κατά τήν ὀλοκλήρωσιν τῆς ἀνεγέρσεώς του Ἰωάννης Ναθαναήλ.

Λόγω τῆς σημασίας διά τά καθ' ἡμᾶς ἐν γένει τῆς Ὁρθοδόξου Ἀδελφότητος ἐν Βενετία, ἔσχεν αὕτη τό προνόμιον νά ἀποτελῆ τήν μόνην Κοινότητα ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ

Διασπορά, ἐν τῇ ὁποία ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα εἶχον τὴν ἔδραν των οἱ ἐμπερίστατοι τότε Μητροπολίται Φιλαδελφείας.

Περὶ πάντων ὁμως τούτων καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων, θὰ ὁμιλήσουν οἱ εἰδήμονες ἐπιστήμονες κατὰ τὴν ἐπετειακὴν ταύτην ἡμερίδα, τοὺς ὁποίους μετὰ προσοχῆς θὰ παρακολουθήσωμεν καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ διδαχθῶμεν πολλά.

Ἐὰς ἐπιτραπῆ εἰς τὸν ὁμιλοῦντα ἡ ὑπογράμμισις μόνον τῆς ἀσβέστου πίστεως τῶν Ὀρθοδόξων ὁμογενῶν τῆς Βενετίας, οἱ ὁποῖοι ἐκ τοῦ μηδενός καὶ μετὰ πολλῶν δυσκολιῶν ἵδρυσαν τὴν Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὴν Κοινότητα κατὰ τὸ ἔτος 1498, λαβόντες τὴν ἐπίσημον ἄδειαν τῶν Βενετικῶν ἀρχῶν ἀνεγέρσεως Ναοῦ μετὰ 13ετίαν (1511) καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀπαιτουμένης τότε «Παπικῆς Βούλας» κατὰ τὸ ἔτος 1514. Αἱ ἐργασίαι ἀνεγέρσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ ἤρξαντο τὸ ἔτος 1536 καὶ ὠλοκληρώθησαν τὸ 1573, συμφώνως πρὸς τὰ ἀναφερόμενα ἐν ἐντετειχισμένῃ ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ ἀναμνηστικῇ πλακί.

Προερχόμενος όμως εκ του Κέντρου της Όρθοδοξίας και εύρισκόμενος εις τό κυριώτερον «κέντρον» της όμογενειακής παιδείας, παρακαλώ νά μοί έπιτραπή ή αναφορά, κατά τήν έπετειακήν ταύτην έκδήλωσιν, ένώπιον τών έκλεκτών συμμετεχόντων της Ημερίδος, εις δύο ιστορικής σημασίας, από εκπαιδευτικής και έκκλησιαστικής έπόψεως, σταθμούς προσφορᾶς, έξαίροντας τοῦτο μέν τάς σχέσεις Οίκουμηνικοῦ Πατριαρχείου και Όρθοδόξου έν Βενετία Κοινότητος, τοῦτο δέ τήν άκμήν της τελευταίας εις πάντας σχεδόν τούς τομείς της Όρθοδόξου μαρτυρίας μέ ιδιαίτεράν έμφασιν εις τήν παιδείαν του Γένους.

Α. Έν Βενετία ιδρύθη λίαν ένωρίς ή Φλαγγίνειος Σχολή ή Φλαγγιανόν Έλληνομουσεϊόν ή Φλαγγιανόν Φροντιστήριον (Collegio Flangini) (1665-1797), ή μετέπειτα Φλαγγίνειος Έλληνική Σχολή (Scuola Greca di Flangini) (1824- 1905), ή όποία και άνεδείχθη άνώτερον, διά νά μή λεχθῆ άνώτατον, Έλληνικόν Έκπαιδευτήριον, πύλη τών Έλλήνων σπουδαστών έν τῷ μεγαλωνύμῳ ιστορικῷ Πανεπιστημίῳ της Παδούης.

Η άκμή του έκπαιδευτηρίου τούτου ώδήγησε τόν Πατριάρχην Ίωακείμ τόν Γ΄ «εις έκφρασιν έγκαρδίου πόθου» αὐτοῦ πρός τήν Κοινότητα, «πρός σπουδαιάν ώφέλειαν της Έκκλησίας και του Γένους άποβλέποντος». Πρόκειται περί της «υπό τήν προστασίαν και φροντίδα της Ίερᾶς Έκκλησίας και Κοινότητος» Βενετίας συστάσεως Σχολῆς έν Βενετία, έν ἧς υπό τήν διδασκαλίαν δύο καθηγητῶν, ενός Όρθοδόξου και ενός έτεροδόξου, άμφοτέρων διακεκριμένων και όνομαστών «επί ύψηλῆς θεολογικῆς έπιστημονικῆς παιδείας» και άποστολῆς διπλωματούχων ιεροσπουδαστῶν της Ίερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς της Χάλκης, έχόντων τόν βαθμόν ἄριστα έν τοῖς διπλώμασιν αὐτῶν, ίνα «τελειοποιῶνται επί τριετίαν εις τήν θεολογικήν έπιστήμην... ὅπως οὕτω βαθμηδόν άποκτήσωμεν άνωτέρους τινάς κληρικούς φέροντας τόν έμπρέποντα χαρακτήρα, έμπεφορημένους υγιῶν άρχῶν και ίκανούς διά τό διοικητικόν της Έκκλησίας, δι΄ ὃ μεγίστη ύπάρχει άνάγκη άνδρῶν ύψηλοτέρας πνευματικῆς και ήθικῆς μορφώσεως. Τήν Έκκλησιαστικήν και Έθνικήν ταύτην άνάγκην άν άναλάβη ίνα θεραπεύση ή ύμετέρα Κοινότης, τό έργον αὐτῆς άπηχήση εύφήμως και μετά θερμῶν έπαίνων καθ΄ ὄλον τόν έκκλησιαστικόν και έθνικόν ὀρίζοντα, και τό όνομα τῶν συντελεσόντων μνημονευθήσεται έν γενεαῖς γενεῶν. Και ίσως μέν εκ πρώτης ὄψεως ή άπαιτηθησομένη δαπάνη θεωρηθῆ πως βαρεῖα αλλά, λαμβανομένης υπ΄ ὄψιν της μεγάλης του έργου σημασίας και της άνεκτιμήτου κοινῆς ώφελείας, έλπίζομεν ὅτι ή θυσία κριθήσεται ούχι δυσανάλογος πρός τήν σπουδαιότητα του άποτελέσματος και έξευρεθήσονται, μετά μελέτην του θέματος τούτου, τά πρόσ πραγματοποιήσιν μέσα παρά της αὐτόθι γεναιόφροσι και λίαν ύμῖν αγαπητοῖς έν πνεύματι υιοῦς...», γράφει αὐτολεξεί Ίωακείμ ὁ Γ΄ πρός τόν τότε Πρόεδρον της Κοινότητος¹.

Η άπάντησις του Προέδρου υπῆρξε διά γράμματος αὐτοῦ από 5^{ης} Μαΐου 1902 συγκινητική, ὡστε ὁ Πατριάρχης νά έπαινῆ «... τά ιερά και εύγενῆ αισθημάτα εύσεβείας, φιλογενείας και υϊκῆς αγάπης» τῶν μελῶν της Αδελφότητος· νά συχαίρη επί τῆ «άποδοχῆ κατ΄ άρχήν της προτάσεως»· νά διαδηλοῖ άπαντητικῶς τήν χαράν

¹ Γράμμα Πατριάρχου Ίωακείμ Γ΄ πρός τόν Πρόεδρον της Κοινότητος Λεωνίδα Γιαννιώτην, από 11ης Φεβρουαρίου 1902, Κῶδιξ Α΄ 74, σελ. 53.

διότι «έξετιμήθη προσηκόντως ή σπουδαιότης τῆς ιδέας καί ή έκ ταύτης ώφέλεια... καί ίδια επί τῆ έκφραζομένη πεποιθήσει ότι ό τῆς θεαρέστου ταύτης ιδέας σπόρος έσπάρη εἰς γῆν άγαθήν καί έλπιστέον άρα ότι έλεύσεται καί ή ήμέρα τῆς βλαστήσεως καί καρποφορίας»².

Β. Άσφαλώς όμως ό χαιρετισμός πρός τήν έπετειακήν ήμερίδα ταύτην τοῦ έκπροσώπου τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου, τοῦ τιμηθέντος διά τοῦ όνόματος τοῦ μεγάλου καί κλεινοῦ τέκνου τῆς Ίμβρου, θά ἦτο έλλιπής, εάν δέν έγίνετο μνεία τῆς παρουσίας καί προσφορᾶς τοῦ μεγάλου άνδρός Ίερομονάχου Βαρθολομαίου τοῦ Ίμβρίου καί Κουτλουμουσιανοῦ, τοῦ «άρεταῖς καί πλεονεκτήμασι κεκοσμημένου», ὅστις καί μετακαλεῖται εἰς Βενετίαν δι' άποστολῆς εἰς Μασσαλίαν, ένθα διέτριβεν, «έπισήμων τε καί γνωρίμων αὐτοῦ, ἵνα παρακαλέσωσιν αὐτόν, μεταναστεύσας εκείσε ν' αναλάβη τήν διεύθυνσιν τοῦ Φλαγγινιανοῦ Φροντιστηρίου καί τήν έν αὐτῷ διδασκαλίαν τῶν έλληνικῶν γραμμάτων, έν ειδότες ότι αὐτός μόνος ἦτο κατάλληλος πρός άληθῆ μόρφωσιν τέκνων».

Ο Βαρθολομαῖος όμως άν καί διετέλει σχεδόν άργός, συναισθανόμενος τό μέγεθος τοῦ προτεινομένου έργου, κατ' άρχάς μέν άρνεῖται, μετά ταῦτα δέ ιδών τό άκαμπτον τῶν άποσταλέντων, επικαλεῖται καί πάλιν τήν έξ ὕψους αντίληψιν τοῦ Παντοδυνάμου, καί μετά δυσθυμίας, διότι αναλαμβάνει τήν εὐθύνην τῆς τῶν άθῶων τέκνων μορφώσεως, παρακολουθεῖ τοῖς άποσταλεῖσι.

Καί άρχικῶς μέν σημειωτέον ότι πρῶτον αὐτοῦ έργον έν Βενετία ἦν, (μόλις επί τῆς ἔδρας καθήσαντος), «τό ένσπεῖραι καί έμπνεῦσαι εἰς τάς άπαλάς τῶν έμπιστευθέντων παίδων καρδίας τόν φόβον τοῦ Θεοῦ καί τήν πρός τά καλά κλίσιν», ὅπερ μαρτυρεῖ τό ὑπ' αὐτοῦ συναρμολογηθέν καί έκδοθέν «Προσευχητάριον» πρός χρῆσιν τῶν παίδων, έμπεριέχον πρός ταῖς διαφόροις εὐχαῖς τάς δέκα έντολάς τοῦ Θεοῦ Νόμου καί τινας διδασκαλίας «Κανόνας τοῦ Βίου» έπιγραφομένης.

Τό μικρόν μέν τοῦτο αλλά μέγα τήν χρῆσιν Προσευχητάριον οὐ μόνον ὑπό τῶν Βενετῶν έπηνέθη καί έθαυμάσθη, αλλά καί ὑφ' άπάσης τῆς Όρθοδόξου Ελλάδος. Ο έγκριτος «Νεολόγος» Κωνσταντινουπόλεως έν τῷ φύλλῳ αὐτοῦ τῆς 19^{ης} Ιουλίου 1868 δημοσιεύει έπιστολήν Ιωάννου τοῦ Καποδιστρίου, τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ελλάδος, ἦν έπεμψε πρός τόν σοφόν Άνδρέαν Μουστοξύδην, ἵνα οὔτος προτρέψη τόν Βαρθολομαῖον εἰς συγγραφήν καί μεγαλυτέρου τοιούτου, εἰς χρῆσιν άνδρῶν, καί Κατηγήσεως. Δεύτερον δέ μή ὑπαρχούσης Γραμματικῆς πρός πάντας κατάλληλου, ἠναγκάσθη ό Βαρθολομαῖος νά συντάξη καί τυπώση κατ' έρωταπόκρισιν «Εἰσαγωγήν Γραμματικῆς» ανάλογον ταῖς δυνάμεσι τῶν έαυτοῦ μαθητῶν, ἦ κατ' άλλους αὐτοί οἱ μαθηταί λαμβάνοντες καθ' έκάστην έκ τῆς παραδόσεως παρ' αὐτοῦ σημειώσεις κατ' έρωταπόκρισιν έτύπωσαν αὐτάς· ή δέ πρόδος τούτων ὑπηγόρευσε αὐτῷ τήν σύνταξιν καί έκτύπωσιν τό δεύτερον Γραμματικῆς τελειότερας κατ' έρωταπόκρισιν ὡσαύτως, ἦτις καί ὑπό πάντων τῶν Έλλήνων παραδεκτή έγένετο. Προσέτι δέ καί άλλην δύναται τις άπόδειξιν περί τῆς καλῆς διαγωγῆς τοῦ έργου αὐτοῦ νά φέρη, τήν τιμήν καί τό σέβας, άτινα πρός αὐτόν άπαντες οἱ Βενετοί καί αὐτοί μάλιστα οἱ Ίταλοί έπεδεικνυον, (καθ' ὅσον καί Ίταλόπαιδες οὐκ ὀλίγοι έφοίτων παρ' αὐτῷ, τήν Ίταλικήν καλῶς έπισταμένῳ). Καί τοῦτο πάλιν μαρτυροῦν πολλά καί διάφορα, μάλιστα δέ τό έξῆς, ὅπερ καί τήν μετριότητα συνάμα καί τήν ταπεινοφροσύνην Βαρθολομαίου τοῦ Ίμβρίου δεικνύει: Πολλάκις παρεκάλεσαν αὐτόν νά άφήση έν τῷ Φροντιστηρίῳ τήν έαυτοῦ προσωπογραφίαν, καί μή εἰσακουσθέντες κατορθώνουν τοῦτο διά δόλου ὡς

² Κῶδιξ Α' 74, Αριθμ. Πρωτ. 3844, 27 Ιουνίου 1902, σελ. 261.

ἐξῆς: Ἡμέραν τινά προσκληθέντος ὑπό τινος τῶν πρώτων εἰς δεῖπνον, ἐνῶ ἐπὶ ἔδρας ἐκάθητο ἐν τῷ τούτου κήπῳ, πίνων ἀμερίμνως καφέ καὶ διαλεγόμενος, ζωγράφος τις κρυφίως, διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τούτου, τὸν ζωγραφίζει, τούτου οὐδόλως ἐννοήσαντος, μετὰ τινος δὲ ἡμέρας παρατηρεῖ αὐτὴν ὡς ἐκ θαύματος ἐν ταῖς πρωτίσταις τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν ἀνηρητημένην, ὅπερ οὐκ ὀλίγον δυσηρέστησεν αὐτόν.

Ἄλλ' ἄρα ὁ Βαρθολομαῖος διὰ τῶν τοιούτων, καθ' ὅτι οὐκ εἰσι τοῦ τυχόντος Βαρθολομαίου, μέγας ἐγένετο; Οὐχὶ βεβαίως, ἀλλὰ δι' ἄλλα πολὺ τούτων κράτιστα καὶ ὑπέρτερα, ὧν ἓν ἐστὶ καὶ τοῦτο, ὅπερ καὶ μόνον ἀρκεῖ πρὸς αἰωνίαν καὶ ἀγήρατον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μνήμην, ἥτοι ἢ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη διόρθωσις καὶ βελτιώσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων καὶ ἐκκαθάρσις αὐτῶν ὑπὸ τῶν πολλῶν παρεισφυσάντων σφαλμάτων οὐ μόνον τὸν ρυθμόν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐννοίας διαφθειρόντων, πρᾶγμα δυσχερέστατον μὲν, τολμηρότατον καὶ ὀλιγίστοις προσῆκον, κοινωφελέστατον ὅμως, καὶ θεοφιλέστατον.

Καὶ ὁ Βαρθολομαῖος ὁ Ἰμβριος καὶ μοναχὸς Κουτλουμουσιανὸς ταῦτα πάντα βλέπων καὶ συλλογιζόμενος, καὶ μὴ ἀνεχόμενος ὅμως εἰσέτι τὴν τοιαύτην τῶν ἱερῶν βιβλίων διαφθοράν, οὔτε δειλιᾷ, οὐδέ τὰς παρά τῶν ἀντιπάλων κατηγορίας φοβεῖται, οὐδέ πόνων φείδεται, (ἀεὶ φίλεργος ὢν), ἀπέναντι τοῦ θεαρέστου τούτου ἔργου, ἀλλὰ πεποιθὼς εἰς τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν, ἄπτεται τοῦ ἔργου. Καὶ πρῶτον μὲν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Βενετίᾳ διαμονῆς αὐτοῦ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τοῦ Ὁρολογίου, ὁσάκις εὔρισκε καιρὸν ἀναπαύσεως ἀπὸ τῶν ἀκαμάτων καὶ ἀγρύπνων μεριμνῶν καὶ ἀσχολιῶν τῆς διευθύνσεως, καθῆκον ἐθεώρησε νὰ ζητήσῃ κατὰ πρῶτον τὴν περί τούτου ἄδειαν καὶ συμβουλήν τοῦ τότε Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου τοῦ Α'. Γράφει λοιπὸν πρὸς αὐτόν ζητῶν συνάμα τὴν συμβουλήν αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐὰν πρέπει νὰ παραλείψῃ δυὸ τῶν τῆς Μεταλήψεως εὐχῶν, ἐκθέτων τὸν λόγον, δι' ὃν νομίζει αὐτάς παραλειπτέας. Ὁ δὲ Πατριάρχης πέμπει πρὸς αὐτόν φυλλάδιόν τι, περιέχον σημειώσεις, καθ' ἃς ὤφειλε νὰ διεξαγάγῃ τὸ ἔργον. Ταύτας τὰς βελτιώσεις ὁ Βαρθολομαῖος πραγματοποιήσας, ἐκδώσας καὶ ἀποπέμψας πρὸς χρῆσιν τῶν ἀπανταχοῦ Ὁρθοδόξων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν τὸ κοινότατον τοῦτο καὶ χρησιμώτατον βιβλίον, τινές, ὡς ἦτο ἐπόμενον, εἴτε ἐκ τοῦ πρὸς αὐτόν φθόνου κινούμενοι, εἴτε ἐκ τῆς ἀμαθείας καὶ ἐπιπολαιότητος μὴ ἐξετάζοντες διὰ τί οὕτως ἔπραξε, καινοτόμον αὐτόν ἐκατηγόρησαν, ἀλλ' «ἡ ἀλήθεια βασιλεύει», διό καὶ χαίρειν αὐτούς οὐκ εἶασεν. Οὐ μόνον δὲ τὰς ἐν αὐτῷ προσευχὰς ἐτακτοποίησε καὶ ἐβελτίωσε, διαιρέσας αὐτὸ εἰς τρία μέρη, ἀλλὰ προσήρησε συνάμα καὶ συνοπτικὴν εἰς ἕκαστον Ἅγιον βιογραφίαν πρὸς ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν, δι' ἃς οὐ μικροὺς ἐπαίνους, καὶ παρά τῶν νουνεχῶν καὶ σοφῶν ἔλαβε³.

Μετὰ δὲ τοῦτο διώρθωσε καὶ ἐξέδωσε καὶ τὸ Πεντηκοστάριον, ἐν Βενετίᾳ ὁ κλεινὸς καὶ σοφὸς Βαρθολομαῖος, ὁ τρόπων μέτοχος τοῦ ὁμωνύμου αὐτοῦ Ἀποστόλου.

Οὕτω λοιπὸν ὁ μέγας ἐκεῖνος τὸν νοῦν, ὑψηλὸς τὴν διάνοιαν, εὐγενὴς τὴν καρδίαν, ἀκραιφνὴς τὸν χαρακτῆρα ἔζησε καὶ διήνυσε τὸν παροδικὸν καὶ ἐπὶ κληρον βίον του ἐν

³ Βλ. Ὁρολόγιον τὸ Μέγα, περιέχον ἅπασαν τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ ἀκολουθίαν κατὰ τὴν τάξιν τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ἐξαιρέτως τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ εὐαγῶν Μοναστηρίων, διορθωθὲν καὶ εἰς τρία μέρη διαιρεθὲν, ἀδεία Πατριαρχικῆ, ὑπὸ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ τοῦ Ἰμβρίου, ὑφ' οὗ προσετέθη καὶ σύντομος ἱστορία πασῶν τῶν ἑορτῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ καὶ πολλῶν τῶν τοῦ Μηνολογίου ἁγίων. Ἔκδοσις Νεωτάτη ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον ἐκτελεσθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀταδέλφων Ἰωάννου καὶ Σπυρίδωνος τῶν Βελουδῶν. Ἐνέτησιν, Ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Τυπογραφείου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. 1875

τῆ Βενετία τῶν Ἑλλήνων, ὡς οἱ μεγάλοι καὶ βαθύρροες ποταμοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες πολλάκις πρότερον κοιλάδας καὶ πεδιάδας καταρδεύσαντες καὶ γονιμοποιήσαντες καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὴν ζωπάροχον εὐλογίαν ἐπιδαψιλεύσαντες, πλατεῖς καὶ μεγαλοπρεπεῖς εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἡδύνατο νὰ καυχᾶται σεμνοπρεπῶς ὁ αἰοίδιμος ἱερός ἀνὴρ μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅτι διήνυσεν τό τριπλοῦν αὐτοῦ καὶ δολιχόσκιον στάδιον ἐν Βενετία, ἔνθα «ἐτέθη κῆρυξ καὶ ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος» ὡς κῆρυξ πολυχρόνιος καὶ μεγαλοφωνότατος τοῦ θείου λόγου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· ὡς ἀγωνιστὴς ἀκαταμάχητος ὑπὲρ τῶν ἱερῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων καὶ τῶν παραστάσεων καὶ παραδόσεων ἡμῶν καὶ ὡς ἐργάτης ἀνεπαίσχυντος ὀρθοτομῶν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· ὡς ἀπόστολος παραμυθητὴς καὶ ἄγρυπνος φύλαξ ἄνωθεν ὑπὸ τῆς θείας προνοίας ἀποσταλεῖς πρὸς τοὺς ἐν τῇ Βενετία καὶ τῇ ἄλλοδαπῇ Ὀρθοδόξους ἀδελφούς· ὡς διδάσκαλος γηραιός καὶ πολυσέβαστος πολλά σὺν ἀτρύτοις πόνους καὶ μόχθοις μοχθήσας καὶ διδάξας, συγγράψας καὶ δαπανήσας ὑπὲρ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους, συνόμιλος καὶ συνεργασθεὶς ὁ ὄσιος μετὰ τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νικοδήμου Ἀγιορείτου. Σώζεται τεμαχισμένη ἀλληλογραφία τῶν δύο ἀνδρῶν, ἥτις ἀξιολογηθῆσεται, σὺν Θεῷ, ἐν τῷ μέλλοντι.

Εἴη αὐτοῦ ἡ μνήμη ἀθάνατος, καὶ ἡ πρὸς πάντας εὐεργεσία ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις τοῦ παρ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντος Γένους.

Σεβασμιώτατε ἀδελφέ καὶ φίλε ἐκ παλαιοῦ ἅγιε Ἰταλίας κύριε Πολύκαρπε,

Πατέρες καὶ ἀδελφοί,

Ἐξοχωτάτη, Ἐλλογιμώτατοι, Ἐντιμώτατοι, Φίλες καὶ Φίλοι,

Ἐπαναλαμβάνων τὰς πρὸς πάντας καὶ πάσας εὐχὰς καὶ εὐλογίας τοῦ σεπτοῦ ἐντολέως μου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, ἐπισημαίνω καὶ ὑπογραμμίζω ἅπαξ ἔτι τὴν τεκμηριωμένως μοναδικὴν σχέσιν τῆς Ὀρθοδόξου Κοινότητος τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Σᾶς εὐχαριστῶ.